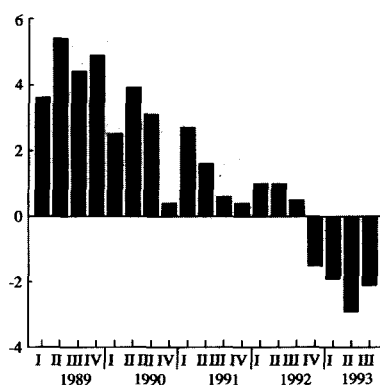

Productie industrie

Het volume van de industriële productie in het derde kwartaal van 1993 was vrijwel even groot als in het tweede kwartaal. De groei blijft hiermee stagneren. Vanaf begin dit jaar is de industriële productie (na correctie voor seizoeninvloeden) vrijwel stabiel. Vergeleken met dezelfde periode van vorig jaar lag het productievolume in de eerste negen maanden van dit jaar 2,3% lager.

Figuur 1. Productie industrie, volume, procentuele kwartaalmutaties t.o.v. voorgaand jaar

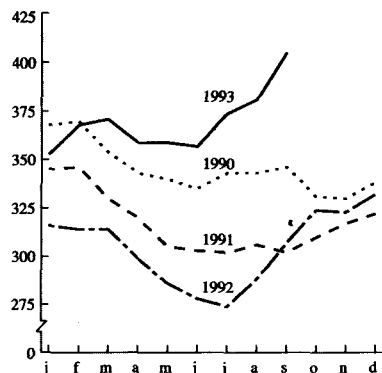

Binnen de industriële bedrijfsklassen werden de grootste dalingen waargenomen in de rubber- en kunststofverwerkende industrie en in de chemische industrie. Ook in de metaalindustrie was de daling groter dan die van de industrie als geheel. Het productievolume in de voedings- en genotmiddelenindustrie en in de textiel-, kleding- en lederindustrie was ongeveer even groot als in de eerste negen maanden van 1992. Hiermee lijkt de daling die in de afgelopen jaren in de laatstgenoemde bedrijfsklasse werd waargenomen, zich niet verder door te zetten.

Werkloosheid

Het aantal geregistreerde werklozen is in de periode augustus-oktober 1993 gestegen tot 405 duizend. De werkloosheid is nu voor het eerst hoger dan in 1989. De geregistreerde werkloosheid stijgt sinds medio vorig jaar. Daarvoor daalde de werkloosheid jarenlang, sinds 1988 met ongeveer drieduizend per maand. In de periode juni-augustus 1992 werd een

Figuur 2. Geregistreerde werklozen, driemaandsgemiddelden (x 1000)

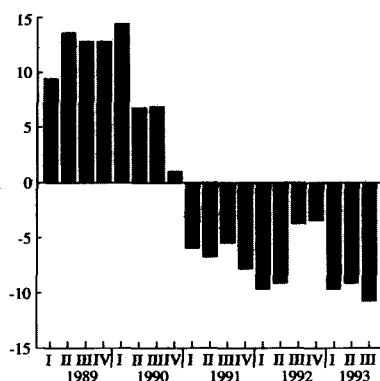

laagste punt van 274 duizend bereikt. De stijging sindsdien is veel sneller dan de daling in de jaren daarvoor, namelijk gemiddeld 8 duizend per maand (100 duizend per jaar). De daling van de voorgaande jaren wordt hierdoor snel teniet gedaan. In de periode augustus-oktober van dit jaar lag de geregistreerde werkloosheid 131 duizend hoger dan op het laagste punt medio vorig jaar.

Uitzendkrachten

Het aantal door uitzendkrachten gewerkte uren in het derde kwartaal van 1993 was 11% lager dan in hetzelfde kwartaal van vorig jaar. In de eerste twee kwartalen van 1993 werden dalingen waargenomen in dezelfde orde van grootte. Vanaf het eerste kwartaal van 1991 worden nu onafgebroken dalingen geregistreerd (steeds vergeleken met hetzelfde kwartaal een jaar eerder). Over 1991 als geheel bedroeg de afneming 6%. Vorig jaar was de daling iets groter (-7%). De ontwikkelingen in 1992 liepen sterk uiteen. In de eerste helft

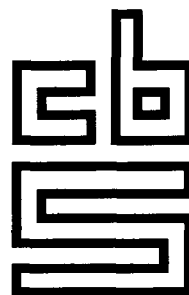
Figuur 3. Aantal uren uitzendkrachten, procentuele kwartaalmutaties t.o.v. voorgaand jaar

van dat jaar was de daling relatief fors (-10%); in de tweede helft nam het aantal uren met 4% af. De cijfers over de eerste drie kwartalen van dit jaar wijzen op een voortgezette daling in een versneld tempo.

Conjunctuurtest industrie

Volgens de uitkomsten van de Conjunctuurtest in de industrie daalde het indexcijfer van de orderpositie van augustus op september met 1%-punt. De index, die beoogt een beeld te geven van het aantal maanden werk in portefeuille, bedroeg in september 81 (1990-IV = 100). Nadat dit cijfer in de eerste vier maanden van dit jaar onafgebroken is gedaald, bleef het indexcijfer in de maanden daarna op een niveau van 82 staan.

Uit de kwartaalvragen van de Conjunctuurtest blijkt dat de bezettingsgraad van de beschikbare productie-installaties voor de vijfde achtereenvolgende maal is afgenomen. Van juni op september daalde de bezettingsgraad van 80,8% naar 80,5%. Na december 1983 is dit percentage niet meer zo laag geweest.

Prijzen

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is tussen midden september en midden oktober met 0,1% gestegen. Tussen midden oktober 1992 en midden oktober 1993 nam de index met 1,9% toe. Gemiddeld over de eerste tien maanden van dit jaar stegen de prijzen met 2,1%. Dit percentage blijft fors achter bij het accres over 1992 als geheel (3,7%).

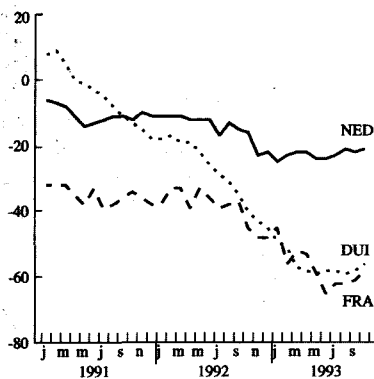
De afzet- en verbruiksprijzen van de industrie blijven dalen. Hierbij is de daling van de verbruiksprijzen al vanaf medio 1991 sterker dan die van de afzetprijzen. De meest recente cijfers voor het derde kwartaal bevestigden deze trend. De prijzen van de afzet daalden met 1,5% en die van het verbruik met 3,1%.

Buitenland

Beoordeling orderpositie

Medio vorig jaar begon in Nederland het oordeel van de industriële ondernemers over hun orderportefeuille te verslechteren. Dit oordeel wordt wel gezien als een indicatie voor het verloop van de toekomstige industriële productie. Eenzelfde ontwikkeling deed zich voor in Frankrijk, zij het dat de neergaande lijn daar wel wat sterker was dan in ons land. Het pesimisme had bij de Duitse ondernemers al veel eerder – vanaf begin 1991 – toegeslagen.

Figuur 4. Beoordeling orderpositie industrie, saldo positieve en negatieve antwoorden in % van het totaal

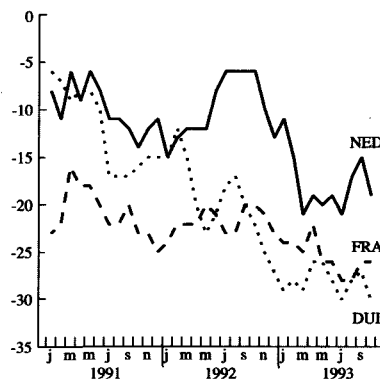

In al deze drie landen buigt de neergaande trend in de tweede helft van 1993 om en de meest recente cijfers wijzen op een voorzichtige verbetering. Eenzelfde ontwikkeling is te zien voor de EG als geheel. Binnen de EG toont het Verenigd Koninkrijk (VK) een afwijkende ontwikkeling; daar is vanaf medio 1992 al een duidelijke verbetering te zien.

Consumentenvertrouwen

Nadat in Nederland het consumentenvertrouwen in de periode oktober 1992 - maart 1993 fors is afgenomen, is er in de maanden hierna een wat aarzelend verloop. De stijging die zich in augustus en september voerde, is door de meest recente cijfers voor een deel teniet gedaan. Dit beeld is globaal ook in West-Duitsland en Frankrijk te zien. In West-Duitsland was de terugval het grootst; het saldo van positieve en negatieve antwoorden viel terug naar het laagste niveau van de afgelopen tien jaar. In het VK daarentegen kregen de consumenten dit jaar een

Figuur 5. Consumentenvertrouwen, saldo van positieve en negatieve antwoorden in % van het totaal

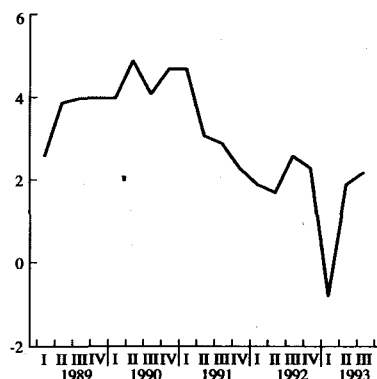
groeiend vertrouwen in de ontwikkeling van hun economie. Voor de EG als geheel is het consumentenvertrouwen in de loop van dit jaar vrij stabiel geweest.

Binnenlandse gezinsconsumptie blijft stijgen

Het volume van de binnenlandse gezinsconsumptie blijft in tegenstelling tot veel andere conjunctuurindicatoren toenemen. In het derde kwartaal van dit jaar bedroeg de stijging 2,2% vergeleken met hetzelfde kwartaal van 1992. Alleen in het eerste kwartaal van dit jaar werd een daling geregistreerd. Dit was voornamelijk het gevolg van een sterke terugval in de aankopen van auto's. In de eerste drie kwartalen van dit jaar lag de consumptie 1,1% hoger dan een jaar eerder.

De bestedingen aan alle onderscheiden hoofdcategoryen van de particuliere gezinsconsumptie namen in het derde kwartaal van 1993 toe.

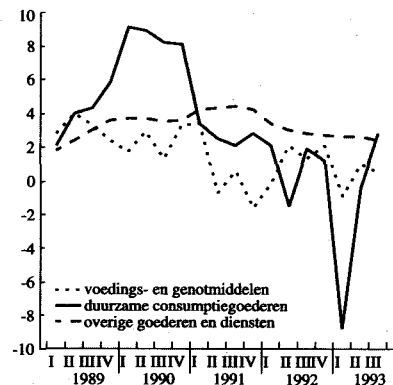
Figuur 6. Binnenlandse consumptie gezinnen, volume, procentuele kwartaalmutatie t.o.v. voorgaand jaar

De consumptie van voedings- en genotmiddelen kende de laagste groei (0,5%). Binnen deze categorie daalde de consumptie van tabaksartikelen sterk. Al meer dan zes kwartalen achtereenvolgend is dit het geval.

De bestedingen aan de categorie duurzame goederen groeiden het sterkst (2,8%). De aankopen van kleding, een belangrijke subcategorie, namen toe. In de eerste twee kwartalen werd nog een daling geregistreerd. De positieve ontwikkeling in het derde kwartaal zou kunnen samenhangen met het slechte zomerweer. De aankopen van auto's kenden in het derde kwartaal een lichte stijging. Deze stijging volgt op een zeer sterke daling in de eerste zes maanden van dit jaar.

Figuur 7. Binnenlandse consumptie per categorie, volume, procentuele kwartaalmutaties t.o.v. voorgaand jaar

De consumptie van overige goederen en diensten steeg met 2,4%. Het gasverbruik nam sterk toe. De weersomstandigheden waren hier debet aan. De afgelopen drie jaar zijn er, in vergelijkbare perioden, geen lagere gemiddelde temperaturen gemeten dan in het derde kwartaal van dit jaar. Ook het passagiersvervoer in de luchtvaart nam toe. De prijsdalingen van chartervluchten en de wens het slechte zomerweer te ontvluchten, droegen hier mogelijk toe bij. Het aantal hotelovernachtingen vertoonde een sterke daling. Voor een deel is dit te wijten aan een daling van het inkomend toerisme.

Deze bijdrage is ontleend aan het *Conjunctuurbericht*, nr. 11-93, dat wordt samengesteld door de hoofddivisie Nationale Rekeningen van het CBS.